

ПАМ'ЯТІ РОСТИСЛАВА СЕРГІЙОВИЧА ФУРДУЯ

Сумна новина була несподіваною і від того ще тяжчою. 2 липня 2012 р. на 79-му році пішов з життя Ростислав Сергійович Фурдуй, кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент, відомий вчений-палеонтолог, тектоніст, член Американського географічного товариства і Міжнародного товариства стародавньої астронавтики. Ростислав Сергійович – автор близько 150 наукових праць, у тому числі 10 монографій. Він також співавтор підручника для старших класів шкіл і ліцеїв «Основи екологічних знань» (1995). Його невтомні пошуки слідів відвідин Землі експедиціями позаземних цивілізацій вилилися в прекрасні фантастичні розвідки. В журналах і газетах опубліковано чимало статей Ростислава Сергійовича за цією темою, а також книжки (у співавторстві) «Загадки давнини» (1988), «Прелесть тайни» (1992) та головна його книжка «Прелесть тайни-2 (2001)». Він вніс неоціненний доробок в розуміння не тільки планети Земля, але й неосяжно-го Всесвіту.

Основна спрямованість досліджень земних – геологія, екологія. Закінчивши у 1956 р. з відзнакою геологічний факультет Київського університету імені Т.Г. Шевченка, отримав професію інженера-геолога, спеціальність «геологічна зйомка і пошуки корисних копалин». Протягом 1956–1958 рр. закривав останні «білі плями» в межах колишнього СРСР на геологічній карті Приколим'я масштабу 1:1 000 000 у складі експедиції під керівництвом відомих геологів О.П. Шпетного та С.М. Тільмана.

Протягом 1958–1969 років працював геологом на Крайньому Північ-

Ростислав Сергійович Фурдуй

ному Сході СРСР (Колима, Чукотка, Якутія). З 1969-го по 1978 р. керував експедицією науково-дослідного сектора Київського університету (польові дослідження на Південному Уралі). З 1978 р. – на викладацькій роботі в Київському державному університеті. Сфера наукових інтересів: палеонтологія, застосування космічних методів у геології та охорона природи.

Ростислав Сергійович до останнього дня працював на геофаку Київського національного університету імені Тараса Шевченка і помер від серцевого нападу на порозі рідного факультету.

А почалося усе 1951 року, коли золотий медаліст Вільшанської середньої школи Ростислав Фурдуй приїхав до Києва й пов'язав свою долю з геологією. І цей зв'язок тривав усе життя.

У повоєнному Києві університетські геологи займали особливе місце. Через величезний конкурс і склад-

ність тогочасних іспитів на геофак потрапляли кращі з кращих. Це були не просто розумні хлопці та дівчата, що добре знали фізику, математику, географію і біологію, але й прекрасні спортсмени, постійні учасники і переможці університетських змагань. Тому не дивно, що саме геологи п'ятдесятих стали об'єктом обоювання студенток з традиційно «жіночих» факультетів. Адже хлопці були одержимі образою професією, мріяли про відкриття нових територій віддалених частин Євразії. На це їх налаштовували лекції та дослідження визнаних в геологічній науці особистостей – викладачів факультету та вчених Академії наук: В.Г. Бондарчука, П.М. Семененка, Б.О. Гаврусевича, Т.А. Агафоновой, О.Л. Ейнора. Було з кого брати приклад і на кого рівнятися.

Молоді геологи були рішуче налаштовані освоювати Крайню Північ неосяжного СРСР, адже вважалось, що лише пройшовши польову школу Колими або Чукотки можна стати справжнім геологом.

Правдами і неправдами доводилось їм отримувати розподіл у найвіддаленіші та найменш вивчені райони, той же «Дальстрой». Це покоління 50–60 років неначе намагалось надолужити втрачене їхніми однолітками за роки війни – жадібно освоювали знання, «столичну культуру» (відвідували музеї і театри, зачитувались новою, переважно зарубіжною, літературою).

Почуття гумору у Ростислава Сергійовича було надзвичайне, він знав неймовірну кількість гумористичних історій, анекдотів і дотепів, в студентські роки був душею «Вавілону», що виник одразу ж із колекти-

ву першокурсників-геологів у 1951 р. на базі 105 кімнати гуртожитку геологів по вул. Жертв Революції (нині вул. Трьохсвятительська). З того часу «вавілонців» залишилися одиниці. Ростислав Фурдуй володів прекрасним ораторським талантом, який став йому в нагоді під час викладацької роботи на тому ж таки геологічному факультеті. Ростислав Сергійович чудово відчував аудиторію, міг розбудити сонне студентське царство несподіваним жартом або цікавою історією з власного багатющого досвіду. Дуже уважно ставився до талановитих студентів, відвідував усі концерти геологічної університетської самодіяльності.

Ростислав Сергійович мав також неабиякий літературний хист. Він автор багатьох науково-популярних книжок, які дійсно і наукові, і популярні. Однією з основних його праць, на нашу думку, стала частково автобіографічна повість-розповідь «Сонця і вітру брат», адресована насамперед юним геологам України. Наклад видання розійшовся дуже швидко, численні презентації стали справжнім святом і для Київського палацу дітей та юнацтва, і для Національного еколого-натуралістичного центру, і для геологічного факультету КНУТШ, а також для багатьох столичних шкіл. Автор щиро радів невідомій зацікавленості молоді своєю творчістю, професією геолога, невигаганими історіями, які він розповідав на зустрічах. Кожен такий виступ Ростислава Сергійович готував дуже ретельно. В залежності від віку аудиторії по-новому будував розповідь і жодного разу не відмовився від презентації, поскаржившись на погане самопочуття чи брак часу. А по закінченню заходу завжди знаходив час і потрібні слова, щоб кожному бажаному особисто підписати книжку на згадку.

Завдяки Ростиславу Сергійовичу Геологічний музей КНУТШ отримав «друге життя» і став візитівкою геологічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Останнім часом двері музею практично не зачинялися, ледве встигаючи прийняти потік юних екскурсантів.

Ростислав Сергійович охоче ділився знаннями і досвідом з колегами. Співробітники Групи компаній Надра не забудуть його лекцію, присвячену творчості геніального українського художника-графіка Івана Омеляновича Гриценка, з яким Ростислав Сергійович познайомився у молоді роки, працюючи на Колимі. Слухачі отримали унікальну можливість ознайомитись з невеликою частиною гравюр та акварельних робіт художника. Так і не заявивши про себе світові, митець рано пішов з життя після тяжкого ув'язнення. Коли Ростислав Сергійович розповідав про трагічну долю Івана Гриценка, страшні життєві поневіряння талановитого українця, то не втримався від сліз... Аудиторія була просто приголомшена.

Ростислав Сергійович не дожив до 79-річчя всього декілька тижнів. Життя його пройшло у творчій праці та спогадах про роки і кілометри, даровані йому геологічною долею на просторах Гірського і Рудного Алтаю, на Колимі та у різних куточках України. За плечима – наукові пошуки та відкриття, виховання багатьох поколінь геологів, що вирушили тими самими шляхами-дорогами по безмежних світах із аудиторій і лабораторій Київського університету. Ці хлопці і дівчата, як і їхній наставник, внесли і вносять величезний доробок у пізнання надр і людей Землі.

Геологія не тільки відкрила Ростиславу Сергійовичу великий сучасний світ, але й дала можливість сягнути думкою у минулі епохи Землі, які існували до появи людини.

Фотографії, акварелі, графіка, різьблення по дереву, цікаві спогади, гумористичні оповідання – також частина творчої спадщини неординарної особистості Ростислава Сергійовича.

Він був великим оптимістом і справжнім патріотом зі щирою вірою у достойне майбутнє української геології. Ростислав Сергійович залишив по собі світлу пам'ять серед друзів, учнів, колег, численних шанувальників свого багатогранного таланту.

Редколегія

Знакомство наше состоялось в первый день, когда я пришла на кафедру общей и исторической геологии. В комнате сидел пожилой седой мужчина. Разговор завязался сразу. Поговорили о геологии, о звездах, об исследованиях планет Солнечной системы. Собеседник спросил, не интересуюсь ли я артефактами, необычными находками археологов, невозможными для уровня развития той или иной цивилизации. Я ответила, что о таких вещах слышала и читала, особенно мне понравилась книга незнакомого мне автора «Загадки давнины». На что мой собеседник ответил: «Один из авторов этой книги перед Вами – Фурдуй Ростислав Сергеевич». Так началось наше знакомство, продолжавшееся 10 лет.

Личность разносторонних интересов и многогранных талантов – человек-оркестр – он всегда радовал нас своими творениями. Мы читали книги и научно-популярные статьи Ростислава Сергеевича, восхищались его акварелями и графическими работами, резьбой по дереву, слушали интересные лекции на разнообразные темы естествознания. А его наблюдательность, тонкий юмор, самоирония в стихах, которые он приносил на кафедру на общие праздники, – это особая тема. Хорошо было бы собрать его литературное наследие и издать отдельной книжкой. Но об одном шедевре хотелось бы вспомнить особо. Как-то на новогоднем празднике прозвучало его поздравление кафедре в стиле «Дома, который построил Джек». Были упомянуты все жители нашего кафедрального дома: «знана матрона», «дівчата-бутони», «когорта залізних доцентів, які уму-разуму учать студентів», и «лицарі-професори, які в геології з'їли собаку», и «секретний агент деканату» и сам Фурдуй – «приморожений гість з музею». И вся эта блестящая остроумно-ироничная ода кафедре не уступала известному переводу С. Маршака, а со знакомыми персонажами звучала весело, легко, почти гениально.

Я всегда поражалась широкому кругозору Ростислава Сергеевича:

он знал ответ на любой вопрос по любому из направлений геологии, минералогии, палеонтологии, тектоники. Но интересы его были гораздо шире профессиональных. Он отлично ориентировался в астрономии, был знаком с результатами изучения планет американскими «вояджерами», «пионерами» и другими межпланетными станциями. Не владея современными методами получения информации, был в курсе многих современных научно-технических исследований в области естествознания, читая научные и научно-популярные журналы. Ростислав Сергеевич еще с советских времен выписывал *Natural Geographic Magazin* на английском языке, комплект которого сейчас можно найти разве что в крупной библиотеке. Кстати, и английский для чтения этого журнала он освоил самостоятельно.

Талантливый человек часто способен на такие поступки, которые обычным людям даже не могут прийти в голову. Вот одна из историй Р.С. Фурдюя.

Во времена своей геологической молодости Ростислав Сергеевич работал на Севере. В один из долгих зимних вечеров ему пришла идея написать президенту чайной компании *Dilmah* письмо такого примерно содержания (цитирую по рассказу Р.С. Фурдюя): «Дорогой президент! В далекой южной стране Вам трудно представить заброшенный в северной тайге поселок геологов, где за окнами метет метель, завывая в трубах. Где колючий ветер бросает в окна пригоршни снега. А на печке в маленьком бревенчатом домике уютно свистит закипающий чайник. Представьте бородатого геолога, заваривающего в кружке чай *Dilmah*. Аромат далекого тропического острова распространяется по жилищу. Чай глоток за глотком согревает и уносит мысленно в тропический рай. Спасибо Вам за чудесный напиток, который доставляет такое удовольствие!» Письмо отправил по адресу с упаковки чая. Но самое удивительное, что через полгода, к Рождеству, пришел ответ: «Дорогой Ростислав!

Спасибо за такое чудесное письмо! Это первое письмо, где адресат ничего не просит у компании ☺. Желанием Вам веселого Рождества и счастья в Новом году!» К письму был приложен презент в виде нескольких упаковок чая *Dilmah* разных сортов. Вот такая история!

Все знали об увлечении Ростислава Сергеевича историей древних цивилизаций, особенно теми находками и явлениями, которые не вписывались в уровень развития исторических эпох, в культурных слоях которых их обнаружили. На факультете, что греха таить, многие относились к таким увлечениям, как к ребячеству. Но ведь это тоже одна из граней его неординарной личности. В душе Ростислав Сергеевич был настоящим романтиком, которого удивляет все необычное, манят необъяснимые загадки. Эти размышления он собрал в очередную книгу «Прелесть тайны-2». Советую всем прочесть.

Наверное, мало кто знает, что Фурдуй Р.С. был знаком с автором нашумевшего фильма 70-х годов «Воспоминания о будущем» Эрихом фон Дэнниконом, долгое время находився с ним в переписке. А когда Эрих фон Дэнникен решил создать Парк артефактов, то предложил Фурдюю Р.С. стать его компаньоном и акционером. Мы понимаем, как нереально звучит это предложение для человека постсоветского времени 90-х годов. Дэнникен пригласил Ростислава Сергеевича сделать доклад на открытии парка в Швейцарии. Незабываемые впечатления остались от рассказов Р.С. Фурдюя о парке, где можно побродить по лабиринтам пирамиды Хеопса в натуральную величину или полетать на виртуальном самолете над виртуальной пустыней Наска. Кстати, книга Фурдюя в Швейцарии была нарасхват, несмотря на то, что издана на русском языке.

Из опыта общения со студентами, особенно с первокурсниками, сделала вывод, что им (впрочем, как и всем людям) лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать. Когда Ростислав Сергеевич перешел рабо-

тать в музей, комнаты с образцами в витринах превратились в волшебные залы, демонстрирующие геологические процессы, реконструкции древних геологических эпох, фотография современных «родственников» древних флоры и фауны. Поэтому проводить лекции в музее стало интересно, а главное – плодотворно. Да и студенты зачастили последнее время в музей. Этому способствовало и новшество, введенное Ростиславом Сергеевичем: создание в музее экспозиции значков на геологическую тему (есть ли еще такая где-нибудь?). Мы с мужем без сожаления передали нашу коллекцию значков, которые собирали еще со студенческой геологической юности. Теперь, благодаря Ростиславу Сергеевичу, значки будут «жить», а не валяться в коробке. Работая на геологическом факультете, Ростислав Сергеевич долгие годы собирал студенческий фольклор и студенческие перлы – ответы на экзаменах, оформив их в виде книжечки. И это тоже геологическая история, представленная в музее. Какие бы еще оригинальные идеи родились у «хранителя музея», отпусти ему жизнь хотя бы несколько лет?

В одном из стихотворений Ростислава Сергеевича, написанном к очередному новому году, прозвучала фраза, что скоро и он унесется к звездам – к небесным кострам, которые жгут его уже ушедшие друзья. Легкого Вам пути, дорогой Ростислав Сергеевич, к тем вечным небесным огням, что светят нам, живущим на Земле, напоминая о людях, оставивших после себя такой светлый след!

Крочак М.

2 липня 2012 року несподівано пішов із життя Ростислав Сергієвич Фурдуй, кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент геологічного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Його, безумовно, знають майже всі читачі «Геолога України»: колишні студенти Ростислава Сергієвича, колеги, з якими він

працював в геологічних експедиціях. Більшість геологів читали і мають у своїх бібліотеках його підручники та чудові науково-популярні книги з різних галузей знань, багато хто слухав його лекції в Будинку вчених, виступи на телебаченні. На сторінках «Геолога...» неодноразово з'являлися теплі, часто гумористичні оповідання Ростислава Сергійовича і новели про геологічне життя. Його смерть – тяжка втрата для геології, тому що Ростислав Сергійович Фурдуй належав до тієї формації фахівців (на жаль, вони зникають в наш прагматично-меркантильний час), які крім вирішення геологічних і виробничих завдань, їхали в поле ще й «за туманом», тобто знаходили в професії романтику.

Народився Р.С. Фурдуй 28 липня страшного для України 1933 року в с. Семенівка Гарбузинського р-ну Миколаївської обл. в сім'ї сільських вчителів. Доля не дарма змилосясердилася, напевно, треба було, щоб він прожив довге життя і доніс до стількох людей наукові знання, поставив і намагався знайти відповіді на питання, які не роз'яснювала в навчальних закладах і підручниках офіційна наука, щоб люди інакше подивились на деякі геологічні, астрономічні та історичні факти і підійшли до їхнього тлумачення з іншого боку.

Але повернемося до біографічних дат. 1951 року, закінчивши з золотою медаллю Вільшанську середню школу, Ростислав Фурдуй вступив на геологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Під час навчання йому пощастило спілкуватися з корифеями геології М.М. Ключніковим, О.Л. Ейнором, Б.О. Гаврусевичем та іншими. Такі особистості, безумовно, справили значний вплив на формування характеру і світогляду студента.

Закінчивши у 1956 р. університет, Ростислав Фурдуй був рекомендований до аспірантури, але з товаришами-колегами поїхав у Ма-

гаданську область (Північно-Східне геологічне управління), де працював техніком-геологом, геологом, начальником зйомочної партії, начальником зйомочного відділу експедиції. Закривав останні «білі плями» на геологічній карті СРСР м-бу 1:200 000, брав участь у пошуках золота на території Магаданської області.

13 років Ростислав Сергійович працював на Крайній Півночі, у м. Сеймчан. А поруч завжди була (викладала в школі) його вірна дружина, Марія Іванівна, з якою, до речі, вони прожили в щасливому шлюбі 55(!) років, виховали двох дочок і чотирьох онуків.

Ще працюючи на виробництві, Ростислав Сергійович заочно закінчив аспірантуру і захистив кандидатську дисертацію «Рифей і венд серединних масивів Північного Сходу СРСР (стратиграфія і строматоліти)».

1969 року повернувся на геологічний факультет, де займався педагогічною та науковою роботою, викладаючи провідні курси: структурну геологію, геотектоніку, екологію та ін. Мав більше сотні наукових праць, співавтор декількох монографій і підручників, зокрема «Основи загальної екології» (1995), «Основи екологічних знань» – для шкіл (2000). Володів німецькою та англійською мовами на такому рівні, що перекладав статті та книги, вільно спілкувався з іноземними колегами, брав участь у багатьох міжнародних конгресах, проводив у Геологічному музеї екскурсії англійською.

З 1969-го по 1978 рік працював начальником експедиції НДС Київського державного університету, займався палеонтолого-стратиграфічними дослідженнями карбону Башкирії.

Ростислав Сергійович Фурдуй був відомим популяризатором знань людства про загадкові явища природи, палеоконтакти з позаземними цивілізаціями, НЛО. У співавторстві з Ю.М. Швайдаком опублікував книги «Прелесть тайны» та «Прелесть тайны-2», присвячені загад-

ковим історичним явищам та археологічним об'єктам. Ростислав Сергійович був активним членом Американського географічного товариства, а також Міжнародного товариства А.А.С. (Археологія, Астрономія, Пошуки), брав участь у міжнародних конгресах А.А.С. в Югославії, Німеччині, Швейцарії.

Опублікована 2011 року книга Р.С. Фурдуя «Сонця і вітру брат» – останній прояв любові до геології. Повість-роздум, адресована переважно молодіжній аудиторії, знайомить читачів з цікавою і важливою професією геолога, показує життя і працю розвідників надр з теплим гумором, сприяє профораєнтації молодого покоління, особливо випускників шкіл. Але і дорослі читачі у захваті від книги. Талановитим письменником був наш Ростислав Сергійович Фурдуй!

Останні роки життя Ростислав Сергійович присвятив Геологічному музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Він зробив дуже багато корисного для упорядкування колекцій, визначення зразків, оформлення інтер'єру музею. З метою кращого сприйняття відвідувачами експозиційного матеріалу виставку кам'яних зразків доповнили наочною інформацією. У результаті його зусиль музей став більш цікавим для студентів та відвідувачів. Ростислав Сергійович власноруч виготовив декілька стендів, оформив надвітринну інформацію, проводив дуже цікаві і змістовні екскурсії для різних груп відвідувачів.

Ростислав Сергійович мав ще багато планів і задумок. Знаходяться в роботі його книги «Геологія в емблемах», «Песни у костра», які, сподіваємося, невдовзі будуть опубліковані.

Світла пам'ять про нашого вчителя – геолога, колегу, веселу, чуйну і талановиту людину – збережеться в серцях його вихованців, послідовників, співробітників і друзів.

Вакуленко О.